

UNITÁRIUS ÉLET

50. évfolyam 6. szám

1996. június

Pathmos vagy Tharsos?

/János Jel. 21. rész 1,4,5:

*„Ezután láték új, eget és új földet; mert az első ég és első föld elmúlt vala;
– Es Isten eltöröl minden könnyet az ő szemeikről,
és a halál nem lesz többé, mert az első elmúltak.
– És mondá az, aki a királyi széken ül vala: ímé mindent újjá teszek”.*

Pál Tim.: II. lev. 4. rész 7.:

„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.”/

A történelmi előfeltétel szóról szóra ugyanaz mindkét bibliai helynél, az elvégzendő feladat szintén...Mégis mennyire más a felfogása, hite, élményvilága és általában egész magatartása a két idézet megfogalmazójának.

A názáreti Jézust követő évszázad forrongó, sokszor tragikus, sokszor biztató lüktetése, átalakuló társadalommal és szellemi élettel, nagy műveket alkotó írói és művészi korszakokkal, filozófiával. Felgyorsult technikai fejlődés és civilizáció, egy világbirodalomra nőtt itáliai városka, Róma hódító légióival, zsaroló helytartókkal és kirabolt provinciákkal, mérhetetlen gazdagsággal és kiáltó nyomorral. Ezerarcú és ezerszínű vallási panoráma, hivatalos császárkultusszal, misztérium vallásokkal, kelet és nyugat Rómára zúdított Isten-pantheonjával. Ez volt a történelmi háttér mindkét idézethez, de ugyanez volt történelmi előfeltétele a korszak vallásosságának is; Megnyugtató, alkotó életre ösztönző vallásos hithez vezetni a korszak riadt, lelkileg felkavart emberét.

Pál apostol, a tharsosi ígéhirdető is, a Jelenések Könyvének írója is, aki Pathmos szigetén csendes szemlélődésben töltötte élete napjait, Jézus tanításaiban találta meg az új élet vallási szintézisét. Mégis mennyire különbözik a tharsosi és a pathmosi út, amelyen keresztül Jézus eszméinek diadalát megvalósulni remélték.

János, a Jelenések Könyvének írója – két tragédia, Jézus kereszthalála, majd negyven évvel később a feldúlt szent város, Jeruzsálem üszkös romjainak emléképeivel – visszavonul Pathmos szigetére álmodni. Álmodik a megfeszített Jézus Krisztus diadalmas visszatéréséről, Isten elpusztított városának diadalmas megújulásáról. Az álmok hatására prófétaelni kezd a nagyszerű pillanatról, amikor megharsannak a kürtök, megjelennek az égi seregek, elűzik a gonoszt és a mennyi Jeruzsálem megtisztulva, felékesítve leszáll a földre. Elkövetkezik az örök béke birodalma. A bárány a farkassal él a boldog mezőkön, nem lesz szomorúság, nem lesz jajkiáltás, csak boldog élet az üdvözültek számára. Az emberi lélek mítoszteremtő verőfényével vonja be, színezi ki Isten győzelmének pillanatát és elvárja, sőt követeli, hogy szóljon bele az isteni akarat a világegyetem menetébe, teremtsen új eget és új földet a kiválasztottak érdekében...

Elítélhetjük-e álmáért? Elítélhetjük-e a történelmi korok sok szerencsétlenjét, akik álmokért életüket áldozták? Szenvedő emberek voltak és menekültek oda, ahol vigasztalást nyertek, az álmok világába! A szent álmodozás könnyebbé tette életüket.

Követhetjük-e álmaikat? Lehet-e több számunkra ez a világ, mint az emberi fantázia mítoszt teremtő szép álmoké? Nem. Sohasem.

A pathmosi út mellett ugyanis tharsosi is van, a Jelenések Könyve mellett Pál apostol leveleit is megtaláljuk. Pál éppen olyan tiszteletre méltó szent fanatizmussal hitt Jézus tanításainak győzelmében, mint János. Számára is törvény Isten keresése, a szenvedő ember nyugtatása, de nem vonul el álmodozni fényes angyali seregekről, hanem vándorbot ragad, elindul faluról falura, városról városra, hirdeti a názáreti mester tanításait, sőt ezt a tanítást hirdetni legfőbb hívői kötelességnek tartja.

Egyik helyről éjszaka, kosárban bűjtatva menekítik hívei, másik helyen a kenyérféltés gyújt lángra ellene egy egész várost. Börtönbe akarják zárni, tengerbe akarják dobni, legfőbb törvényszék elé állítják, de nem tartóztatja fel semmi, és lábának ütemes dobogása mögött diadal születik. Ezekben az ütemes lépésekben több a realitás, mint az angyali harsonákban.

Ennek az Istennek szentelt aktív életnek, ennek a küzdelmet és reményt soha fel nem adó emberségnek tiszta és szép epilógusa a Timotheuszhoz írt levél mondata: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam”.

Tizenkilencszer pergett le a századok homokórája azóta, hogy Pál apostol is, János is megvívta lelki harcukat. Bár soha nem hangzott el égi harsona, nem jelentek meg fényes angyali seregek, az új ég és új föld ígérete mégis megvalósult. Az álmokat álmodó hívők akkor még nem érzékelhették de Pál apostol fáradozásai nyomán a tharsosi úton megszületett a kereszténység, és erényeivel és hibáival együtt hatalmas tömegeket mozgató meg, visszaadva nekik lelki nyugalmaikat és békeességüket.

A történet nekünk is szól, ma élő magyarországi unitáriusoknak! És éppen június 4-én szól, népünk tragikus évfordulóján.

Volt-e viharosabb évszázad egy nép életében, mint a huszadik, a miénkben? Kezdetekor millénniumi lázban ábrándoztunk húszmillió magyar birodalomról. Álmodtunk mérhetetlen erejű fejlődésről, boldog aranykornak beköszöntéséről. A valóság azonban keserű cáfolattal felelt álmunkra. Két világháború borzalmi, a háborúkat követő felelőtlen, bosszú-sugallta békekötések felkavarták egész Európát, sőt a világot is. Gazdasági átalakulások, emberi sorsokkal való kísérletezések tették, hogy devalválódott az ember erkölcsi rendjének világa. Menekültek hagyták el őseik földjét, lelkükben őrizvén az elhagyott haza áldott képét, és nem mindig találtak rokonszenves fogadtatásra. Az élet külső feltételei egyre félelmetesebben hasonlítanak Pál és János korához. A benne élő emberek viszont éppen úgy keresik a megnyugtató, reményt adó és alkotó életre ösztönző vallásos hitet, ahogy Jézus kortársai tették.

Problémánk megoldási kísérlete ma is kettős. Pathmosi, vagy Tharsosi. Lehet ábrándozni arról, hogy valami csoda folytán a világ újra visszaáll régi rendjéhez, és addig őrizni kell az ősi örökséget. Sajátos dogmatikát kell teremteni, amely szerint csak az a hiteles, az az igazi unitárius, ami az ősi földhöz kapcsolódik. Ez a jelenések könyvének ábrándvilága. Van azonban másik út is, Pál apostolé. Megkeresni valamennyi unitárius testvérünket, akik Magyarországra kerültek, megismerni gondjaikat és problémáikat, ez az első feladat. Megkeresni a mai Magyarország területének unitárius múltját és tudatosítani fiataljainkban, hogy van unitárius magyar tradíció Erdélyen kívül is. Ez a második feladat. A harmadik pedig: Megkeresni hitünkben az élő és éltető elemeket és bebizonyítani azt, hogy élő, Jézusi keresztény hitet vallunk. Ez a páli út!

Szász János

Az erdélyen kívüli unitarizmus története, a XVI. és XVII. században

A Budai Disputa

„De most a dolgot kevés szóval föltárom: Baranya alsó részében, ahová minket az Isten szent szolgálataira rendelt, menekült és száműzött; Szervét, Blandrata, Dávid Ferenc és a pokol által felbujtatott emberek, akik tagadják Isten igaz fiát és azt, hogy természetből fogva Isten nem más, mint Jehova, a Szent Bibliát pedig hamisnak és szemétnak mondják – halani is szörnyű. Ezek közül is kiemelkednek: egy bizonyos Alvinczi György és Tolnai Lukács, akikkel szemben mi hivatalból felleptünk paptársainkkal és a szomszédos egyházak kegyes pásztoraival és mint hamis hazugok felett győzedelmeskedtünk. Ez Isten kegyelméből sikerült és a magisztrátus kardjával megbüntették. Lukácsot Pécs városából kivenni nem tudtuk, de Alvinczi felakasztással átküldetett „vezéréhez”. Fájlalta ezt az ördög, ezért nem akart a legnagyobb zavarkeltés nélkül elmenni a dolog mellett. Rávette eszközeit, marosi Trombitás Jánost és szónokát Csapó Györgyöt, akik gyalázkodással és bőséges adományokkal elérték, hogy a Nagy Vezér elé citáltak minket azzal az ürüggyel, hogy ezekkel egy vitánk rendeztessék, de a vitára a bró ügyet sem vetett, mert ez csak ürügy volt, amivel a már Trombitás Jánossal elhatározott döntést lemészárlásunkról: az enyémről tudniillik, Kálmáncsehi Péteréről és Sokliosi Miklósáról (Siklói Miklós), véghezvigyük. Ott álltunk testvérekként, miközben az Isten és az angyalok néztek le ránk, és az emberek nagy sokadalma, törökök, keresztények, olaszok, görögök és zsidók előtt hitünkön tanúságot tettünk: mi kétségkívül tiszteljük Istent, Isten egyszülött fiának magyarázata szerint; és hogy a fiú egylényegű az Atyával; és hogy az örök Isten Jehova. Erre ők is elmondták fejtegetéseiket: először is a Szent Bibliát hamisnak nyilvánították. Ezen felül tagadták, hogy az Isten fia, Krisztus és Atyával egyenlő és hogy a teremtésben részt vett, sőt a prófétáknál és apostoloknál is alábbvalónak nyilvánították. A bírónak tetszett ezek hitvallása, amely nagyjából hasonlít a török valláshoz. Én két rabszolga társammal Kálmáncsehi Péterrel és Sokliosi Miklóssal, akikkel Alvinczi legyőzésében együttműködtünk, halálra ítéltünk és börtönbe vetettünk, és bizony csak a pesti és budai bírák, igen tiszteletreméltó és kegyes férfiak legnagyobb közbenjárására és igyekezetére lettünk szabadonbocsátva méghozzá súlyos árért.”

Ez az idézet, amely Veresmarti Illés segélykérő leveléből való, megőrizte a „Budai disputa” eseményeit és tájékoztat annak keletkezéséről és hátteréről. A Baranyában felbukkanó unitárius misszió ugyanis szép eredményeket ért el. Több helyen tartottak eredményes hitvitákat, több község a megye székvárosával, Péccsel együtt unitáriussá lett, és a szép eredményeket felmutató misszió felkeltette Illés püspök féltékenységét. Az érvekkel nem tudott győzni, ezért az erőszak eszközéhez folyamodott. Ahol erő-

sebbnek érezte magát, rátámadt az unitárius lelkészre és a nála tartózkodó lelkésztársára, Alvinczi Györgyre és Tolnai Lukács Ambusra, eretneknek nyilvánította őket. Átadta a helyi polgári hatóságnak Alvinczit, akik felakasztották. Tolnai Lukács Ambrusnak sikerült Pécsre menekülnie. Ekkor kapcsolódott be Trombitás János, aki felhasználta a budai pasához fűződő jó viszonyát, felsőbb szinten vétette elő az ügyet.

Veresmarti Illés elfogult előadása ellenére is reálisnak hat a történet elbeszélése, csak azt a korlátoltan bigott fanatizmust nem értjük, amely az üldözőket eltöltötte. Amiket Alvinczi hirdetett, egyáltalán nem voltak ismeretlenek. Semmivel sem haladták meg a korabeli unitárius teológiai irodalomnak és Dávid Ferenc hittételeinek radikalizmusát. A kálvinista reakció mégis sokszoros volt. A szerencsétlen áldozatot sátn emberének feltüntetni, még akkor sem lett volna tisztességes, ha nem ők lettek volna a halálos ítélet értelmi szerzői. Kígyót, békát, sátni szolgaságot kiáltottak Trombitásokra, amiért igazságot követeltek a szerencsétlen mártír szellemének.

Az kétségtelen, hogy a nagyharsányi eset rendkívüli hatást ért el és talán a baranyai unitarizmus megerősödése és megszerveződése a tragédia után vált teljessé.

A Budai Disputa sok szempontból más volt, mint a többi ismert hitvita. A tét itt nem egy település megnyerése volt, hanem az unitarizmus legalizálása a Duna mentén. Magában, Budán nem is tudunk unitárius gyülekezet alakulásáról, viszont híre elment sokfelé, még külföldre is. Így legutóbb 1986-ban a drezdai levéltárból hozott haza egyik levéltáros-kutató egy követségi jelentést a hitvitáról. Lényegében ez a forrás sem hoz új adatot a vita lefolyásáról, mégis értékes. Megerősíti ugyanis Veresmarti Illés adatait, meghatározza a pontos dátumot (1575. február 8). Adataival bizonyítja, hogy az akkori budai pasa jól ismerte a vitatkozó hittanát, és közli a pasa ítéletének szövegét is, ami érdekes adat a török toleranciáról és valláspolitikáról.

Talán még az lehetne kérdésünk, hogy helyileg hol történt ez a vitatkozás. Az idézett szöveg nyilvános helyről, piacról beszél, nagyszámú hallgatóságra hivatkozik. Valahol a Szent György téren lehetett tehát a disputa, annál is inkább, mert itt állott a pasa palotája és a közelben volt a vallási ügyekben legfőbb hatalomnak, a főmuftinak is lakása. Ugy vélem, nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy valahol a Várszínház környékén történhetett a nagy esemény.

(Folytatjuk)

Szász János

VISSZACSATOLÁS

A modern üzleti kommunikációs tudomány egyik kedvelt terminusa a visszacsatolás. Azt jelenti, hogy kapcsolatainkban, kommunikációs partnerünknek visszajelezzük, tudatjuk vele beszélgetésünk, együttműködésünk esetleges eredményeit. Abból kiindulva, hogy a legjobb a pozitív eredményeket visszajelezni, akár azt a következtetést is levonhatjuk, hogy a másik fél sikerélmény lehetőségét nem sikkasztjuk el.

Mindannyian emberek vagyunk, mindannyian ezen a földön élünk és mindannyian tudjuk, mennyire fontos a sikerélmény. Ettől fogjuk tudni, hogy munkánknak eredménye van, hogy fontosak vagyunk, mert valóban tettünk valamit, hogy egyáltalán érdemes élnünk.

Egy magánjellegű beszélgetés indította meg bennem a minap ezt gondolatsort. Mi tagadás, azok után, hogy magam fogalmaztam meg a fenti dolgokat, bizony kissé megdöbbenem. Hiszen néhány évvel ezelőtt senkit sem dicsértem meg szívesen. Háta mögött még csak igen, de szemébe könnyebb volt megmondanom azt, hogy mit hibázott, mint azt, hogy mit tett jól. Gondolom, a gyerekekkel való foglalkozás ébresztette fel bennem azt a fajta szeretetet, amely dicsérni is tud, nem csak bírálni. Őket valahogy nem lehet becsapni: úgyis megérik, ha örömet okoznak tetteikkel, eredményükkel; ha ezt nem jelzik nekik vissza, furcsa módon szégyenérzetük támad. Számomra teljesen megmagyarázhatatlan ez a reakció, de szinte általánosnak mondanám. Ha ez sokszor ismétlődik, le fognak szokni a pozitív tettekről; ám ha mi felszabadultan örülünk az ő eredményeiknek, bármilyen téren is, ezzel őket is felszabadítjuk, sőt, újabb indítást fognak érezni. Megnyugtató számukra, hogy mások tudomásul vették, sőt értékelték, amit ők tettek.

Akár beismerjük, akár nem, minden felnőtt valamilyen módon és bizonyos mértékig gyerek marad. Nem hasonlít-e legtöbb esetben beosztott-főnök viszony a diák-tanár viszonyhoz? És akkor egy merész lépéssel tovább megyek: hogyan viszonyul a hívő a lelkészhez?

Csak hogy van itt ám egy bökkenő.

A tanár – ha hiteles tud lenni (mindenkinek hitelesnek kellene lennie a maga területén, csak a tanárnál ez valahogy szembetűnőbb), naponta megkapja a visszacsatolást növendékeitől. Abban, hogy ők aktívak, érdeklődnek, csillog a szemük és még időnként tanulnak is, benne van a jelzés a tanár felé: jól (vagy rosszul – ha

ennek ellenkezője történik) csinálod, amit csinálsz.

Annak számára, aki a földet műveli, kézzelfogható az eredmény: szépek a virágai, terem a gyümölcsfa, zöltség, gabona (ha csak nem túlzottan mostoha az idő).

Az utcaseprő, ha tíz méteren leseperte a járdát és visszanéz, biztos, hogy meg lehet elégedve a mögötte lévő és az előtte lévő járdaszakasz különbségével. A gyári munkás megszámlolhatja, hány alkatrészt gyártott, hány csavarnak a menetét tisztította meg, hány doboz tejre ütötte rá a napi dátumot...

A vegyész is elégedett lehet, ha az, aminek fornira kell, forrni kezd és nem robban.

De mi történik a visszacsatolással a lelkész fele?

Elmegyünk a templomba. Miért is megyünk?

Mert ünneplőbe öltöztettük a lelkünket és valamit várunk: új érzéseket, új gondolatokat. Amelyeket kitől akarunk kapni? A lelkésztől.

Vagy azért megyünk templomba, mert ünneplőbe öltöztünk és eleget akarunk tenni hitünk szokásainak. Ezért aztán elvárjuk a lelkésztől, hogy nagyon „szépen beszéljen”, nehogy unatkozzunk. *(Ha ezen valaki nagyon felháborodik, akkor lehet, nem ártana kicsit „szóba állnia” önmagával ezen a témán: kizárólag csak önmagával: senki másnak nem tartozik beszámolni vagy beismerni, önmagának viszont annál inkább).*

Vagy azért megyünk be a templomba, mert magányosak vagyunk, vagy szomorúak, és a lelkész szavától várunk vigasztalást.

Vigasztalást várunk tőle akkor is, amikor szereteteinket temeti, mint ahogyan biztatást akkor, amikor két ember életét köti össze vagy gyermekeinket kereszteli.

És a lelkész szolgál: mindenkinek és mindenkor.

Közben csak azt érzékeljük, nem is tudatosan, hogy mi mit kapunk. Eszünkbe sem jut, hogy a lelkésznek is lehetnek gondjai – Uram bocsá', lehet, hogy még lelke is van!

Elvárjuk tőle, hogy kereszteléskor mindenkire mosolyogjon, minél optimistábban láttassa a jövőt, de lehet, hogy ő percekkel azelőtt veszített el valakit, akit nagyon szeretett. Mindegy, mi történt, feladatának eleget kell tennie, hiszen ő „erre szegődött”.

A lelkésznek kutyakötelessége, hogy mindenkihez legyen egy jó szava, hogy mindenkit megvigasztaljon és egyáltalán, amikor kinyitja a száját, csupa – mindenki számára – jó és okos dolgokat mondjon.

De bármennyire is elhivatott, a lelkész is csak ember. Lehet, hogy ez sokak számára egészen furcsa szemszög, a valóság mégiscsak az, hogy ő sem több vagy kevesebb egy gyarló embernél. Neki is lehetnek örömei és bánatai, vívódásai és meg-nem-értettség érzetei. Neki is szüksége lenne tudni, jó-e, amit és ahogyan tesz?

Odamentünk-e valaha a lelkészhez, aki tényleg vigaszt vagy új ötletet adott, hogy ezt közöljük vele? Aki tényleg szívünkhöz szólt, vagy elgondolkodtatott? *(Ha nálunk soha, egyetlen lelkész sem ért el ilyesmit, lehet, hogy nem ártana ezen a témán is „elcsevegni” önmagunkkal.)* Ha nem is spontán, de két-három nappal később? Aztán mi vagyunk azok, akik egyszer csak megállapítjuk, hogy kedvenc lelkészünk sem a régi már; rutinszerűvé vált már számára is a hivatás: hiába, öregszik szegény. És akkor sem jut eszünkbe, hogy lehet, egy ici-picit talán rajtunk is múltott volna. Lehet, hogy a mi visszajelzéseinkből számára is támadtak volna friss ötletek. De ha az nem is, bizonyosság mindenképpen. Bizonyosságot szerzett volna, elsősorban arról, hogy amit szól, az meg is hallgattatik. Hiszen ő, akarva akaratlan, minden alkalommal önmagából ad. Elolvassa, megrágja a textust; megsétáltatja agytekevénységében, lelke mélységeiben és csak azután osztja azt meg hallgatóival. Imáját, – ha nem igaz, márpedig, ha nem lelke legmélyéből jön, akkor nem az, – úgysem hiszi el senki.

És néha azért jó volna tudni, elhitték-e? Érzik-e úgy a Testvérek, hogy az Atyához szóló imája az ő lelkükből is fakad? Hiszen elsősorban értük szól.

U.i. *Senki sem fehér vagy fekete, jó vagy rossz. Lehet, kicsit sarkított a sikeredett a fenti gondolatmenet. Lehet, nem csak azoknak kellene elgondolkodniuk rajta, akikre a zárójelben jelzett passzusok lecsapnak. Lehet, nem csak azokról szól, akik a padokban ülnek a templomban, hanem azokról is, akik fölmennek a szószékre. Lehet, hogy még nekem magamnak is akad gondolkodnivalóm? Csak ülök a padban és gondolkodom? Vagy csak ülök?!*

Borják Rozália

Az erdélyi unitárius leánynevelés története

V. rész

Személyes emlékeim

1945 után sok minden megváltozott az intézetben. Konyha létesült, ahol Annuska néni főzött Szakács Gergelyné segítségével. A növendékek is munkába álltak a konyhán, hálókban, tanulótermekben. Takarítás, terítés, fahordás a mi dolgunk volt. Még kenyeret is dagasztottunk. Barabás Béláné, Erzsike néni fontosnak tartotta, hogy jó háziasszonyokat neveljen belőlünk. Négy gyermeke mellett minket is szeretettel nevelt. Velünk egyidős leányai voltak és két fia. Gondoskodott testi-lelki épülésünkről. Megbízott bennünk. Nagy lányok voltunk már, a vasárnapi kimenőt gyakran fiúk társaságában töltöttük. Ha tudott róla, ha bemutattuk neki a fiút, elengedett, miután beszélt vele. Szégyelltünk volna visszaélni a bizalmával. Különös kihágás 1919 óta soha nem fordult elő. Mindig tudtuk, mivel tartozunk saját magunknak és második otthonunknak. Akkor az ifjúság tisztelte egymást.

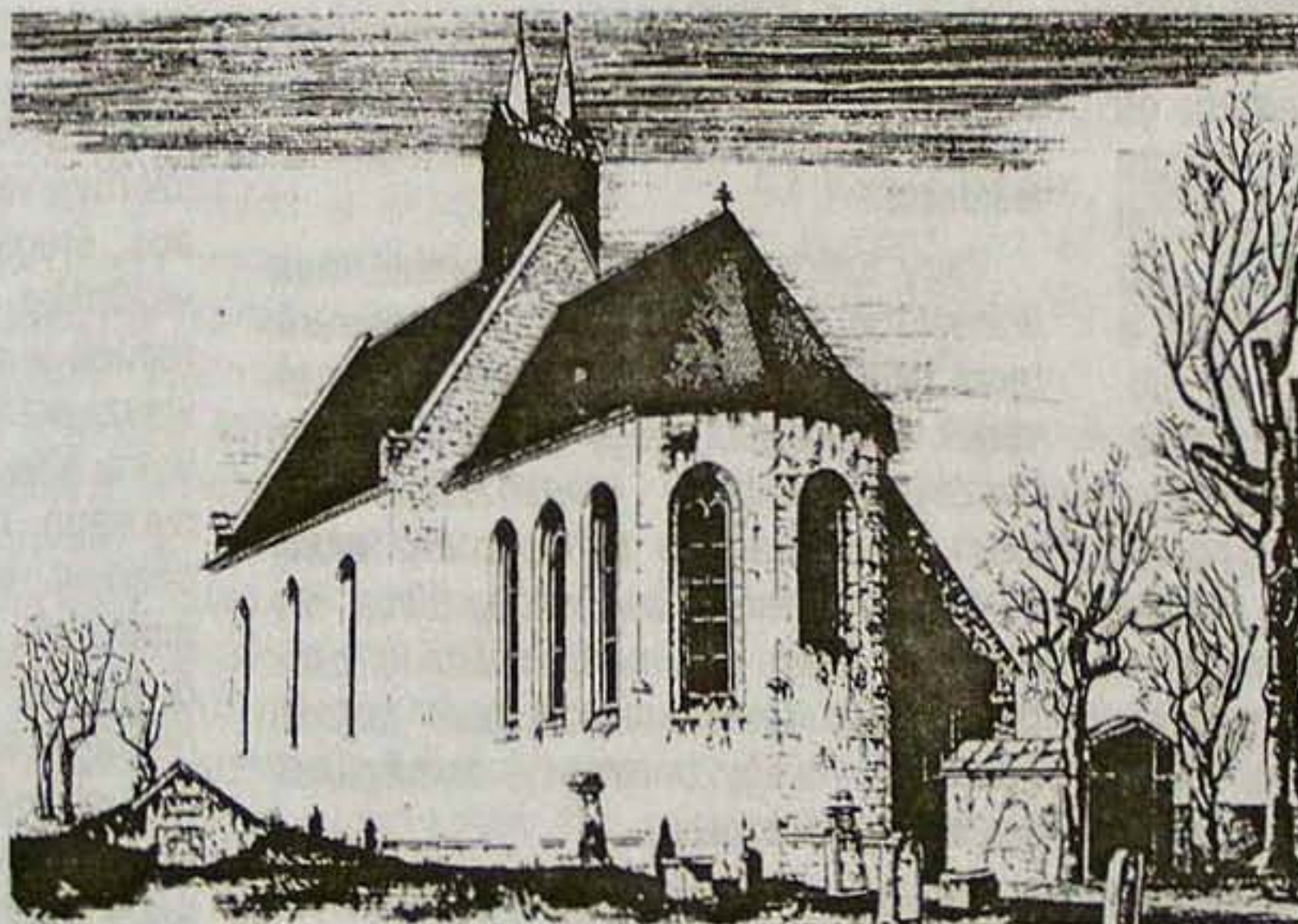
Az 1945–46-os tanévben sokat nőtt a létszám. Újabb nagy termet kaptunk, mivel az eddigiek kevésnek bizonyultak. Már nem fértünk el négy asztalnál étkezéskor. Így a nagyteremben terítettünk. A Leányotthon rendjén nem változtatott a rendszerváltás. Minden vasárnap mentünk a templomba. Vasárnapi iskola továbbra is működött. Erről jut eszembe Koronki Margit története. Társaival vasárnapi iskola helyett megnézték a „Dalol a szív” című filmet. Erzsike néni megtudta, és három hétig nem kaptak kimenőt, nem dalolt nekik a szív.

Na, de folytassuk nevelésünk krónikáját. Amint már mondtam, a Leányotthon szabályzata érvényesült 1945 után is. A hagyomány maradt. Előadásokra jártunk az unitárius teológiára. Jeles teológiai professzorok oktattak, erősítettek a hitben. Dr. Kiss Elek, dr. Kovács Lajos, dr. Simén Dániel és mások adtak elő. Lelkigyakor-

latokat is tartottunk, ahol nemesak vallási vonatkozású kérdéseket tehetünk fel. Például emlékszem, egyik társam aziránt érdeklődött, hogy ki találta fel a szemüveget.

A Mikulás-ünnepséget megtartottuk, ajándékot is kaptunk. Megszaporodtak 1945 után a diákbálok. Nemesak az Unitárius Kollégium báljaira jártunk, hanem más középiskolás táncmulatságokra is, ahol tanárok, felügyelők is jelen voltak, és nagyon jól érezték magukat velünk. Diák és tanár kezdett közelebb kerülni egymáshoz, nagyon helyesen.

Az intézetben most sem maradt el a szombat esti tánc. Mindig volt zongorázni tudó leány. Nekem leggyakrabban Dézsi Ilonka volt a partnerem, a későbbi magyar szakos tanárnő.

A kolozsmonostori templom
(Aranyossy György)

Sajnos korán elköltözött az élők sorából.

1946-ban Erzsike néni megbízott a kicsik felügyeletével, mivel tanítóképzős voltam. Ez azt jelentette, hogy a második emeleten aludtam a kicsik hálójában, velük. Ellenőriznem kellett a mosakodást, a háló tisztán tartását, és persze a fegyelmet. Minden este villanyoltás után, ha jól viselkedtek, mesét mondtam.

Zilahiné Gál Zsófia felhívta a figyelmemet egy derűs estére. Ragaszkodik, hogy ki ne maradjon a krónikából. Tehát egy alkalommal a János vitézt kezdtem nekik mesélni, de úgy látszik, nagyon fáradt lehettem, mert így fejeztem be a történetet: „S akkor

Jancsi elálmosodott és beesett a patakba.”

A leánykák közül többen is ismerték a verset, s csodálkoztak a befejezésen, de nem volt kivel tisztázni, mert a mesemondó már aludt.

Szintén Gál Zsófi emlékszik a „Tana órájára”. Mi is volt ez? Amint már mondtam, nekünk nem volt szabad kinézni az ablakon. Mégis kikukucsáltunk, s ha valakinek az ideálja jött a járdán, rögtön felkiáltottunk: „Hány óra van a Tana óráján?”, s mutattunk az érdekeltre, aki szaladt is, hogy megpillantsa a szimpátiáját. Persze ilyenkor egy növendék őrségben állt, nehogy leleplezzenek. Hát ilyen ártatlan csínytevéseink voltak. Kedves, szép diákkori emlékek!

1948-ban a Leányotthon működése megszűnt, mert államosították az egyházi intézményeket is. A mi épületünkbe beköltözött az Egészségügyi Iskola.

Hittanórák

Unitárius nevelés folyt a hittanórákon. Nekünk Erdő János tiszteletes úr, ma püspök, volt a hittanárunk. Számunkra elsősorban példamutató nevelő marad, bár tudjuk, hogy minden feladatát szívvel-lélekkel végzi. A hittanórákat iskolákban és az egyházi irodában tartotta nagyon

pontosan. Soha nem késett, de mi sem engedhettük meg magunknak. Emlékszem, egy alkalommal nagyon meg volt hűlve. Mi, Szentgyörgyi Ilkével kértük, hogy menjen haza, bepótoljuk a leckét máskor.

– Első a kötelesség – mondta, és az órát megtartottuk. Az egyházi énekek tanulását is szigorúan vette. Minden szakaszt meg kellett tanulnunk. Sok éven át aztán vallásóra, templomba járás alig volt. Lelkészek, énekvezérek van mit pótoljanak a kényszerűségből elmulasztott évtizedek miatt.

Vasárnapi iskolába járni nagyon szerettünk, mert mindig kitalált szá-

munkra valami érdekes foglalkozást. Például mindenki kapott egy lapot, amire bármilyen kérdést leírhatott. Nemcsak vallási vonatkozásúakat. Bármilyen érdekelte, akár véleményt nyilvánítottunk, mindenre válaszolt. Ha kételyeink voltak, azt is megmagyarázta, tisztázta. Mindig lelkiileg feltöltődve távoztunk. Erdő János a szó legnemesebb értelmében lelkészünk volt.

Munkaközösség

1941-ben megalakult „Az unitárius középiskolás leányok munkaközössége”. Amint a neve is mutatja, magába foglalta Kolozsvár összes középiskolájának unitárius tanulóit. Vezetője Erdő János hittanárunk volt. Választottunk diákvezetőt is magunk közül. Ha jól emlékszem, Vas Sári tanítóképzős töltötte be legelőször ezt a tisztelet nagy tehetséggel és hozzáértéssel. A Munkaközösség alkalmat adott az ismerkedésre is. Tudtuk, hogy különböző iskolákban kik az unitáriusok. A közös hit és a munka eggyé kovácsolt.

Ebben a közösségben sokoldalú képzés folyt. Legalábbis én képzésnek nevezem.

Kulturális, szociális s még fizikai munkát is végeztünk. Kultúrműsorokat rendeztünk, szavalóversenyeket, sok népdalt tanultunk. Itt kapták az indítást a leendő pedagógusok és mások. Lelkész nevelőnk nagyon jól ismerte a növendékeket. Mindenki olyan feladatot kapott, aminek a leendő foglalkozásában hasznát vette. Minket, képzősöket a vasárnapi iskolába osztott be. De foglalkoztunk az Irisz-telepi unitárius árva gyermekek nevelésével is. Ugyanis itt volt az unitárius egyháznak Árva- és Aggmenháza. Én egy egész nyarat töltöttem ott, gyakorolva a tanítói hivatást. Tudom, hogy akkor a hittanáromat az ellátásomról való gondoskodás is vezette, mert az árvaházban lakást és kosztot kaptam.

Sokat köszönhetek én dr. Erdő János püspök úrnak!

Az árvákkal nem egyedül foglalkoztam. Együtt tevékenykedtünk Székely Gergely teológussal. Hittanórákat és istentiszteleteket tartott. Népdalokat tanítottunk és műsorokat rendeztünk. Sok év után találkoztunk Mészkon, szülőfalumban, ahol nyugdíjas koráig lelkészként működött. Nem volt könnyű dolga nálunk.

Amint már mondtam, a Munkaközösségben kultúrműsorokat rendez-

tünk. Felkerestük a Bulgária-telepi, Irisz-telepi unitárius közösségeket. Mindig telt ház fogadott. Nagy sikert arattunk a „Kék madár” című színdarabbal. Volt karénékünk is. Itt tanultuk a szebbnél szebb népdalokat. A szavalóverseny nyertesei mindig jutalomban részesültek. Dengyel Ilus, Tarnai Emília, Sigmond Júlia mindig a nyertesek között volt. Tarnai Emília és Sigmond Júlia itt kapta az indítást, hogy a későbbiekben szép sikereket érjen el a színészi pályán.

Örökké emlékezetes marad a szováti iskolaszentelés. Egy autóbuszon utaztunk egyházunk vezetőivel. Dr. Kiss Elek püspök úr is velünk énekelt egész úton. Komoly műsorral indultunk, tetszett is a közönségnek. Erdő János tanárunk nagyon igényes volt, csak jól betanult, színvonalas munkát fogadott el. S ha néha megijedtünk a ránk osztott feladat nehézségétől, mindig azt mondta, hogy igenis, meg tudod csinálni, csak akarni kell. Bízott bennünk, s ezáltal fejlesztette az önbizalmunkat, akaratomat. Készített az életre.

Ide kívánczik egy emlékem. Az unokám kisiskolás volt, amikor az egész család részt vett az istentiszteleten. A templomból kijöve megláttuk Erdő János professzor urat. A férjem azt mondta az unokámnak:

– Jól nézd meg ezt a bácsit, mert ő nagymamának a mestere.

Szociális munkát is végeztünk. Látogattuk és segítettük az öregeket, sokgyermekes özvegyeket. Így gyakoroltuk azt az unitárius tételt, mely szerint Istennek munkatársai vagyunk az ember szolgálatában.

Munkaközösségünk két munkatáborban szervezett. Egyet Árkoson, a másikat Homoródalmáson. Sajnos egyiken sem vehettem részt. A tábor önellátó volt. A leányok takarítottak, mos tak, főztek szakácsnő segítségével, és mezőre jártak kapálni és szénát gyűjteni. Főleg öregeknek és özvegyeknek a földjén dolgoztak. Ezt nevezem munkára való nevelésnek! Vasárnapként egyenruhában felsorakozva vonultak a templomba.

De nemcsak dolgoztak. Volt szórakozás is. Kirándultak, fürödtek, táncoltak. Volt disznótoros ebéd is. Erdő professzor úr vallomása szerint a tábor nemcsak nevelés céljából szervezte, hanem a fizikai erőnlét fejlesztése érdekében is, mivel a háborús években nem jutottunk megfelelő táplálékhoz. Az biztos, hogy a résztve-

vők megerősödve, telt arcokkal érkeztek haza.

A Munkaközösség másik célja, hogy ismerjük meg hazánkat. Legalábbis én így fogalmaztam. Sokat kirándultunk. Végigjártuk Aranyos-széket, virágot tettünk Balázs Ferenc sírjára. Sosem felejttem el, milyen szépen szavalta Gálfi Zoltán unitárius gimnazista:

„Egy lángot adok, ápolod, add tovább.”

Másik alkalommal felmentünk Torockóra és Szentgyörgyre. Itt Brassai Sámuel szülőházában ismerkedtünk polihisztorunk életével és munkásságával.

Megcsodáltuk, hogyan kel fel a nap kétszer Torockón. Először a Székelykő mellett, majd fölötte. Sokat láttunk, tanultunk. Felmentünk a Székelykőre, kimásztunk a szentgyörgyi várhoz. Megismertük annak történetét.

Erdő János hittanárunk mindent határozott céllal tett, és mindig következetes volt. Ma is ezt tartjuk legnagyobb érdemének.

Félévi bizonyítványosztáskor mindig értékelő összejevetelt tartottunk, teadélután keretében. Meghívtuk az unitárius tanárnőket. A jeles tanulók kitüntetésben részesültek. Tanév végén jutalmat kaptunk.

A Munkaközösség szelleme ma is hat. Az Unitárius Nőszövetség életre keltése a volt munkaközösségi tagok érdeme, élen Zsakó Erzsébet országos elnöknőnkkel.

Feledhetetlen évek voltak. Ma is érezzük az együvé tartozás kötelékét.

1953-ban Erdő János tanárunk más beosztást kapott, új lelkész jött a helyébe, s a Munkaközösség megszűnt.

A Munkaközösség indulójával zárom emlékezéseimet:

„Letűnt az éj, köszönt a nap
Miénk az élet, dalra hát!
Munkára hív, serkent a vágy
Követni Jézusunk szavát,
Egy Istenünk, vezérelj,
Szent kezed óvjon a bajtól.
Igaz ügyünket győzelemre vidd
Előre együtt, előre mind!
Felénk egy boldogabb kor int.
Leng a zászlónk, egy az Istenünk
Bár reng a föld, áll a mi hitünk
Letűnt az éj, köszönt a nap
Miénk az élet, dalra hát!”

(Vége)

Törökné Borbély Lenke

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Molnos Dávid (1778–1836. augusztus 16.)

Molnos Dávid nem tartozik azon unitárius elődök közé, akik maradandó alkotásaik révén váltak ismertté az utókor előtt.

Sajnálatos módon nevével az átlagember alig-alig találkozik. Akik megelégednek a lexikális ismeretekkel, azok újabban Szinnyei József: „Magyar írók élete és munkái” (1890–1914) és Kenyeres Ágnes: „Magyar életrajzi lexikon”-jában (1969) találkozhatnak életpályája rövid ismeretével. Akik jártasak az unitárius irodalomban, azok elsősorban Gál Kelemen „A kolozsvári unitárius kollégium története” (1935) című 2 kötetes tanulmányában olvashatnak róla – többé-kevésbé – gazdag ismertetést. De egy-egy mondat erejéig megemlékezik róla Gyöngyösi István az Unitárius Közlöny hasábjain (1890. 120. old.), Boros György néhai püspök „Brassai Sámuel életé”-vel foglalkozó munkájában (1927. 81. old.), ifj. Biás István 1910-ben közölt „Egyháztörténeti adatai”-ban és Mikó Imre néhai erdélyi főgondnok Brassairól szóló munkájában. („Az utolsó erdélyi polihisztor”, 1971. 360. old.)

A nem unitárius írók közül Szinnyei Gerzson sárospataki tanár-esztéta az Irodalomtörténeti Közleményekben („Kazinczy 3 levele.” 1892. 404. old.), Márki Sándor egyetemi tanár történetíró, Kövály László felett tartott emlékbeszédében (1910), Benkő Samu művelődéstörténész „Haladás és megmaradás” (1979. 325. old) című munkájában tartja szükségesnek, hogy néhány mondatban emléket állítson a 18. és 19. század fordulóján élő unitárius nevelőnek.

Molnos Dávid családját Szinnyei mutatja be. Tőle tudjuk, hogy a család nagyjaitai eredetű volt.

Szülei Molnos István és Péterfi Zsuzsanna egy háromszék megyei községben voltak földművesek.

A helybeli alsófokú (elemi) iskola elvégzése után szülei a kolozsvári unitárius iskolába írták be, mely intézmény ebben az időszakban már 200 éves múltat tekintett vissza.

Gál Kelemen említi meg, a „Kolozsvári unitárius kollégium története” című munkája első kötetében, hogy a reformáció eredményezte kulturális igények kielégítésére, Izabella királyné, 1557-ben iskolai célokra engedte át a kolozsvári dominikánusok zárdáját. Az iskola városi tulajdonban kezdte meg működését, de a reformáció egyházainak erősödésével az oktatási intézményt felekezeti hovatartozásuk alapján irányító igazgatók révén, előbb evangélikus, aztán református, majd unitárius iskolaként működtették. Mivel az iskolából kikerülő ifjak egyházi pályára, tanító és lelkészi működésre kaptak kiképzést, az uralomra jutó katolicizmus hatalmi törekvéseinek megfelelően előbb az óvárbán (1693), aztán a Piac téren levő iskolát szüntették be (1718), hogy végül a Magyar utcában felépülő iskola jelentse a korabeli Unitárius Egyház alapbázisát.

Ez az iskola, amikor Molnos átlépte küszöbét a II. József alkotta „Tűrelmi Rendelet” (1781) szellemében végezte nevelői munkáját.

A „Tűrelmi Rendelet” tanügyi vetülete az úgynevezett „Norma Regia”, amely lényegében nem más, mint a Habsburg Birodalom területén levő iskolák, – így az erdélyieknek is – egységesítése a német tanítási nyelv alatt.

A kolozsvári Magyar utcai unitárius iskola akkori igazgatója a jobbágysorból 1768-ban felszabadított, Bécsben, Amsterdamban és a Leideni Egyetemen tanult Lázár István volt, aki 1784-től 1798-ig állt a tanintézet élén. Őt követte

igazgatói állásban 1798-tól 1802-ig a Bécsi Egyetemen tanult, majd Németország kulturális központjaiban megforduló Pákei József.

Tanárai közt volt a keleti nyelveket tanító Csikfalvi Márkos György, aki teológiai álláspontjával Leibnitzhez és Wolfhoz állt közel és Csokfalvi Nagy Zsigmond, aki Göttingában tanult tovább és a kolozsvári unitárius iskolában politikai földrajzot tanított. E két nagytudású igazgató és hasonló szellemi tulajdonságokkal rendelkező tanára irányításával végezte el a kolozsvári Magyar utcai unitárius iskolában tanulmányait Molnos.

Szinnyei szól a királyi Liceumban végzett jogi tanulmányairól is, de ezt a többi vele foglalkozó író nem erősíti meg.

1802-ben Molnos a torockói zsinat külföldi továbbtanulásra jelölte.

Még az év október 9-én indult külföldre – Szinnyei szerint – Horváth Ferencceel és Miklóssal, hogy három évi bécsi és jénai tanulmánya után régi iskolájában, most már tanárként, 1805. december 1-ével megkezdhesse tanítói működését.

A kor szokásainak megfelelően úgy tanári, mint az igazgatói állás, úgynevezett „tanári székfoglaló beszéd” elhangzásával vette kezdetét.

Gál Kelemen megörökíti Molnos úgy tanári, mint igazgatói beszédének címét. De nemcsak megörökíti, hanem ismerteti is azokat, mint amelyek – szerinte – „élénk és erős világgosságot vetnek nevelési nézeteire.”

Tanári székfoglaló beszéde az emberi lélek korlátlan fejlődési lehetőségét domborította ki. Mint a történelem tanára szép és könnyed (latin) stílusával, alapos szakmai felkészültségével, lelkes előadásával lekötötte a tanulók figyelmét. Amint a kortárs Gyöngyösinek az Unitárius Közlönyben található „Emlékeim” c. munkájában (1890) olvashatjuk, előadását erősen kiszínezte, a múltat a jelennel kötötte össze, s igyekezett az eseményeket érzelmi alapon megvilágítani.

Az ifjúsággal közvetlen kapcsolatot tartott fent. Ebből kifolyólag faragatlanságukat, modoruk nyersségét jól ismerte s ezeken szigorú fegyelmezővel kívánt javítani. A későbbi hasonló fegyelmezést tartó, 4 évtizeddel későbbi igazgató, Benczédi Gergely el is ítélte, és Gál Kelemen sem rejti véka alá azokat a vizsgálatokat, melynek eredményeképpen az iskola vezetősége a kemény fegyelmezés miatt rosszallását fejezte ki.

Igazgatóvá iktatása alkalmával a nevelésről értekezett és annak legszükségesebb módszerét vázolta fel. A jó megértés és megjegyezhetőség szem előtt tartásával az emberi természetet a földhöz hasonlította. A föld – mondta – gondozás nélkül is hoz valamilyen termést. De – és ez szemléletének lényege –, ha valaki kíváló akar lenni, ahhoz feltétlenül szüksége van az iskolára és a szorgalomra. Hasonlata értelmében az iskola a kultúrával, a szorgalom a kedvező időjárással azonos. Megítélése szerint az egész világegyetem, s benne az emberi társadalom is törvényeknek van alávetve. Az előrehaladásnak törvénye, illetve eszköze a nevelés.

Molnos igazgatói székfoglaló beszédében nem feledkezett meg az igazgató és a diák viszonyáról sem. Amint

mondta, ő nem akart a növendékek felett uralkodni. Azt akarta elérni, hogy teljesítsék tanulási kötelességüket. Ebben ő csak ellenőrző szerepet kívánt betölteni. A kötelességének eleget tevő ifjúságot barátjaként kívánta kezelni, és őket megelégedettnek és vidámnak szerette volna látni.

Ez volt tulajdonképpeni programja, s ez határozta meg 20 évi igazgatói ténykedését. Gál Kelemen, és föltételezhetően utána Mikó Imre is, Molnos szigorú, fegyelmet követelő igazgatóként mutatja be, ki tiltja és bünteti a dohányzást, a bálba – és színházba járást, az éjszakai kimaradást és az óramulasztást, melyeket összeegyeztethetetlennek tartott az ifjúság testi és lelki gyarapodásával. A kortárs Gyöngyösi István erős akaratú, spártai, szigorú igazgatóként jellemezte, kinek szigorúságát felesége, Székely Borbála ellensúlyozta, akinél – amint Gyöngyösi írta – „a törvénybe ütközött ifjak védanyára találunk.”

Molnos szellemi beállítottságára, hittani nézetére 1807-ben, az ádamosi zsinaton elmondott „A vallásnak a nemzetek sorsába való befolyásáról” című beszédéből következtethetünk.

E beszédben Molnos azt fejtegette, hogy a vallás a nép boldogságának csupán eszköze. Szerinte csak a tudomány az, ami elősegíti az emberek boldogulását. Az ember feladatának a szentség ideáljának megközelítését tartja. Amint mondotta, a vallás az ember boldogulását és értelmének előmozdítását hivatott szolgálni. Így feladata a tudatlanság felszámolása és az indulatok megszelídítése. Elítélően nyilatkozott az olyan vallásról, amely akadályozza a tökéletességet, a jólétet, amely a világot hiábavalósággként állítja be és siralomvölgynek tekinteti. Szerinte az Isten tisztelése az erények gyakorlásában jelentkezik. Mindezekből Gál Kelemen arra következtet, hogy Molnos a német felvilágosodás gondolkörében mozgott. Elméleti alapja a tiszta és meg nem alkuvó racionalizmus volt.

Molnos elődeihez hasonlóan irodalmi tevékenységet is folytatott. Tudjuk, hogy levelezett Kazinczy Ferencsel. Szinnyei Gerzsonnak 1892-ben az Irodalomtörténeti Közleményben bemutatott leveleiből kitűnik, hogy az író érdeklődött az unitárius tanok felől, s Molnoson keresztül nyert tájékozást az olaszországi unitarizmusra utaló mozgalmakról, az erdélyi unitarizmusról, annak János Zsigmond uralkodása alatti terjedéséről, az unitáriusok szervezetéről, intézményeiről és lélekszámáról.

A leveleknél maradvány, irodalmi vonatkozású levelezést folytatott az unitárius Simén testvérekkel, Elekkel és Györggyel, amennyiben halotti beszédek kinyomatásáról és Kanyaró könyvei felől tájékoztatta őket.

Kristóf György, Szinnyei József, Kenyeres Ágnes Molnos Thucydides fordítójaként említi, de szólnak az Erdélyi Múzeumban (1815) és az Erdélyi Prédikátor Társban (1835) megjelent más munkái felől is.

Kristóf György és Szinnyei József két munkáját közli: „Herceg Libu történetei” és „Rövid előadása annak, hogy micsoda lépések tettek eleitől fogva a föld színe megismerésére, mennyi az ismeretünk abból és mi vagyon még hátra” címűt. Ezen utóbbi munkára utalva jegyzi meg Benkő Samu „Haladás és megmaradás” című könyvében, hogy Molnos az Erdélyi Múzeumban „földrajzi fölfedezésekről közöl színvonalas ismeretterjesztő tanulmányt.” Az Erdélyi Prédikátor Társ egy közérdekű beszédet közöl ezen a címen: „Mi az oka, hogy a keresztény vallásnak oly kevés fogantatja van az emberi szív formálásában és a virtus (erkölcs) előmozdításában”.

1807 és 1831 közötti időből hét, Kolozsvárott kinyomtatott halotti beszédéről van tudomás, melyeket Sombori János, Kénosi Sándor Mózes, Ugron Lászlóné, Vargyasi Dániel Elek, P. Horváth Miklós, Szász Mózes és P. Horváth Károly felett mondott el. Ezeket Márki Sándor „jó magyarságú” halotti beszédeként jellemzi.

Kéziratban maradt a Magyar Nemzeti Múzeum által 1815, 1816, és 1817-ben írt pályázata.

Molnos egyike volt azoknak az unitárius elődöknek, akik mindig a szebbre, a jobbra és az élet előbbrevitelére törekedtek. Nem kívánt kortársai fölé emelkedni, de helyes érzéssel készítette annak a holnapnak útját, amelyben az oktatás levetkőzheti a klasszikus latinságot, majd a rákényszerített német elméleteket tápláló elavult módszereket. Ezzel hatalmas lépést tett a halála után alig két év múlva a Magyar utcai unitárius iskola tanári állását elfoglaló Brassai Sámuel; a magyar nyelvű oktatás nagy és elismert unitárius úttörője felé.

Molnos aránylag fiatalon fejezte be életét. A kor gyógyíthatatlan betegségének, a kolerának esett áldozatául. Amint 1927-ben Boros György Brassairól szóló munkájában Molnosnak is emléket állítva megjegyzi: „a mély eszű férfiú elvesztése igen nagy csapás volt az egyházra és az iskolára.”

Kelemen Miklós

Nyitrai Deák Berta

EGY SÓHAJTÁS **– ama negyven év alatt** **(Tordai János emlékének)**

*Csak a verseid maradtak fenn nekünk,
Az életedet nem ismeri senki.
Még az sem, aki álmain keresztül
Emlékedet a múltból visszamenti.*

*Testetlen lélek vagy a mi számunkra,
Hogy mit szenvedtél, ki tudja azt most már,
De hogy áhítat s alázat volt benned,
Azt eldalolja néhány drága zsoltár.*

*És hogy erre a hitre tanítottad
Neveltjeidet, jó iskolamester.
Fognak-e majd a mostani tanárok,
Miként te hittél, úgy hinni még egyszer?!*

*Tanár, tanító zsoltárt nem tanít most,
Aki költő, az ma vallásost nem ír.
Honnan jön akkor a megpróbált szívre,
A fájó lélekre hogy jön balzsamír?*

*Hiszen ma is van még kereszt a vállon,
Van vergődő szív és lélek-árva sok;
Be jó, hogy éltél, jó Tordai János,
Be jó, hogy éltetek, ti zsoltárosok!*

Ifjúságnak

Barátaink üdvözlőlapokat küldtek nekünk külföldi útjaikról, de a lapokról lemaradtak a városneveket. Segítsetek kitalálni, honnan jöttek a lapok!

1. Ezen a helyen állott valamikor a híres erőd-város, melyet kártyavárként döntött romba az Úr, amikor Józsué parancsára megszólaltak a papok harsonái. Csodálattal nézzük a régészek által feltárt romterületet és sokat gondolunk Rátok!

Ágota és Zsolt

2. A képen látható romok az egykori híres Diana istennő templomának maradványai. A kapuban sok ezüstműves állhatott hajdanán, hogy eladhassák az istennő kicsi szobrai. Tegnap voltunk abban a hatalmas szabadtéri színházban is, ahová hagyomány szerint Pált és két társát, Demetriosz az ötvös vezetésével elhurcolták. Holnap Pál útját tovább követve Macedóniába indulunk. Ölelünk:

Rita és Béla

3. Félelemes, de egyben varázslatos eseményeket éltünk át ezen a máskor oly békés tengeren. Szörnyű viharba keveredtünk. Hatalmas keleti szél támadt és egész éjjel dühöngött. Sem a napot, sem a csillagokat nem lehetett látni. Valahogy így lehetett az, amikor Mózes kinyújtotta a karját és kettévált a tenger, az izraeliek pedig száraz lábbal, biztonságban kelhettek át rajta. Szeretettel üdvözlö benneteket:

Vera és Jani

MEGOLDÁS

1. Jerikó
2. Efezus
3. Vörös tenger

Szász Adrienne

Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem Akadémiai napok

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSz) ezévi konferenciáját a németországi Bad Godesburgban, az evangélikus egyház üdülőtelepén tartotta április 27. és május 4. között, amelyen a Magyarországi Unitárius Egyházat **dr. Murvay Sámuel** főgondnok, **ifj. Bencze Márton** egyházi titkár és **dr. Sztankóczy Zoltán** egyházi tanácsos képviselte, az erdélyi unitárius egyházat pedig **Kolcsár Sándor** marosvásárhelyi esperes. (A katolikus Magyar Pax Romana Fórum ezévi kongresszusán – személyes meghívás alapján – Siófokon folyó év április 9–12 között ugyancsak részt vettem. Ennek a kongresszusnak a témája „Kultúránk válaszútján” volt.)

A gomadingeni akadémiai napok összefoglaló témáját a „Magyar jelenlét Európában” adta, amelynek keretében a) magyar sorsértelmezések, a trianoni katasztrófához vezető út és annak sors-csapásként való értelmezése volt az egyik kérdéscsoport; b) az emigráns lét lélektana, a nyugati magyar emigráció jelene és jövője, valamint a Magyarországra folyó emigráció megítélése jelentette a másik; c) Európa és Magyarország gazdasági, politikai és kulturális kapcsolata a harmadik kérdéscsoportot; d) végül a kereszténység európai jellege és a magyar teológia európaisága képezte a negyedik kiemelhető témát.

Ebben a legutóbb jelzett kérdéskörben az előadásra felkért Eberhard Jüngel tübingeni teológiai professzor nem jelenhetett meg és így **Balog Zoltán** budapesti református lelkész méltatta Jüngel professzor modern teológiai távlatait, arra a könyvére alapozva, amelyet éppen ő fordított magyarra. Jüngel egyike azoknak az egyre növekvő számú tekintélyes teológusoknak, akik (mind protestáns, mind katolikus oldalon) a teológia olyan megújulásán elmélkednek, amely visszatérve az evangéliumok üzenetének eredeti lényegére, annak alapján a jelen kulturális, társadalmi és tudományos helyzetére érvényes hitbeni és egyházpolitikai válaszokat keresnek. Ennek a beszámolóban a keretében elhangzott az a következtetés is az előadó részéről, hogy korunk keresztény teológiájában terjed az a felismerés, miszerint ebben az útkeresésben az egyértelmű és egyszemélyű Istenre találás jelei is erősödnek, továbbá, hogy ebből következően az EPMSz keretében is kívánatos lenne nagyobb figyelmet fordítani az unitarizmusra. Figyelemre méltó következtetésre jutott a másik teológiai tárgyú előadás is, amelyet **Bölcskei Gusztáv** debreceni református teológiai professzor tartott a magyar teológia európai-

ságáról. Szembeállítva az európai teológia huszadik századi dinamizmusát a magyar református teológia helyzetével, azt a sajnálatos megállapítást kellett tennie, hogy a két világháború közötti teológia fényességével ellentétben, a század második felében sem nagy egyéniségeket, sem az európaihoz hasonló fejlődést nem mutathatunk fel. Nem előre és felfelé, hanem múltbanező, konzervatív és fundamentalista irányzatok érvényesülnek. Ha a protestáns teológia és egyházak nem keresik a modern és európai fordulatot, úgy teljesen leszakadhatnak korunk, jelenünk és közeljövőnk kereszténységétől. Evangélikus részről is csatlakoztak az előadó megállapításához (**Fabiny Tamás**) és ez ugyanígy vonatkoztatható mindkét unitárius egyházra is, amelynek teológiai virágkora (a 19. század utolsó és a 20. század első harmada) óta nem kerültek nyilvánosság elé, és nem jelentek meg olyan teológiai munkák, amelyek a ma és a holnap unitarizmusát saját híveik és az unitarizmus felé tájékozódók számára bemutatnának. Ha a teológiával szembeni érdektelenségen nem tudunk változtatni és a teológiai kutatásokat – a másfél évvel ezelőtti zsinati felbuzdulás ellenére – változatlanul nélkülözni fogjuk, úgy az unitarizmus felé fordulás magát az unitarizmust teljes felkészületlenségben találja és a jelennek és a közeljövőnek ezt a kivételes lehetőségét, egy „Euro-unitarizmus” alapjainak lerakását nem fogjuk tudni megfelelően fogadni és szolgálni.

Az akadémiai napok megszervezésének és lebonyolításának rendkívül nagy feladatot jelentő és nagy terheléssel járó munkáját az EPMSz elnöksége dicséretes akarással és gondoskodással oldotta meg úgy, hogy még nagyon színvonalas művészeti élményt is nyújthattak a résztvevőknek, elsősorban **Illyés Kinga** (Marosvásárhely), prózai előadása, **Rozs Ildikó** (Budapest) énekszámai, valamint a **Muzsikás** együttes (Budapest) hangversenye révén.

Az akadémiai napokról szóló beszámoló kiegészítéseként, tájékoztatás céljából megemlíti, hogy az EPMSz elnökségének 14 tagja közül kettő unitárius, éspedig **Ferenczi Sándor** (Mulhouse–Franciaország) valamint **Kende Péter** (Paris–Budapest). A magyarországi EPMSz Egyesület 6 tagú elnökségében egyházunk **ifj. Bencze Márton** egyházi titkár személyében jutott képviselőre.

Dr. Sztankóczy Zoltán

..... én protestáns vagyok. Mint ilyen, szabadelvű, és jóindulatú minden más vallás iránt."

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Varadinum '96

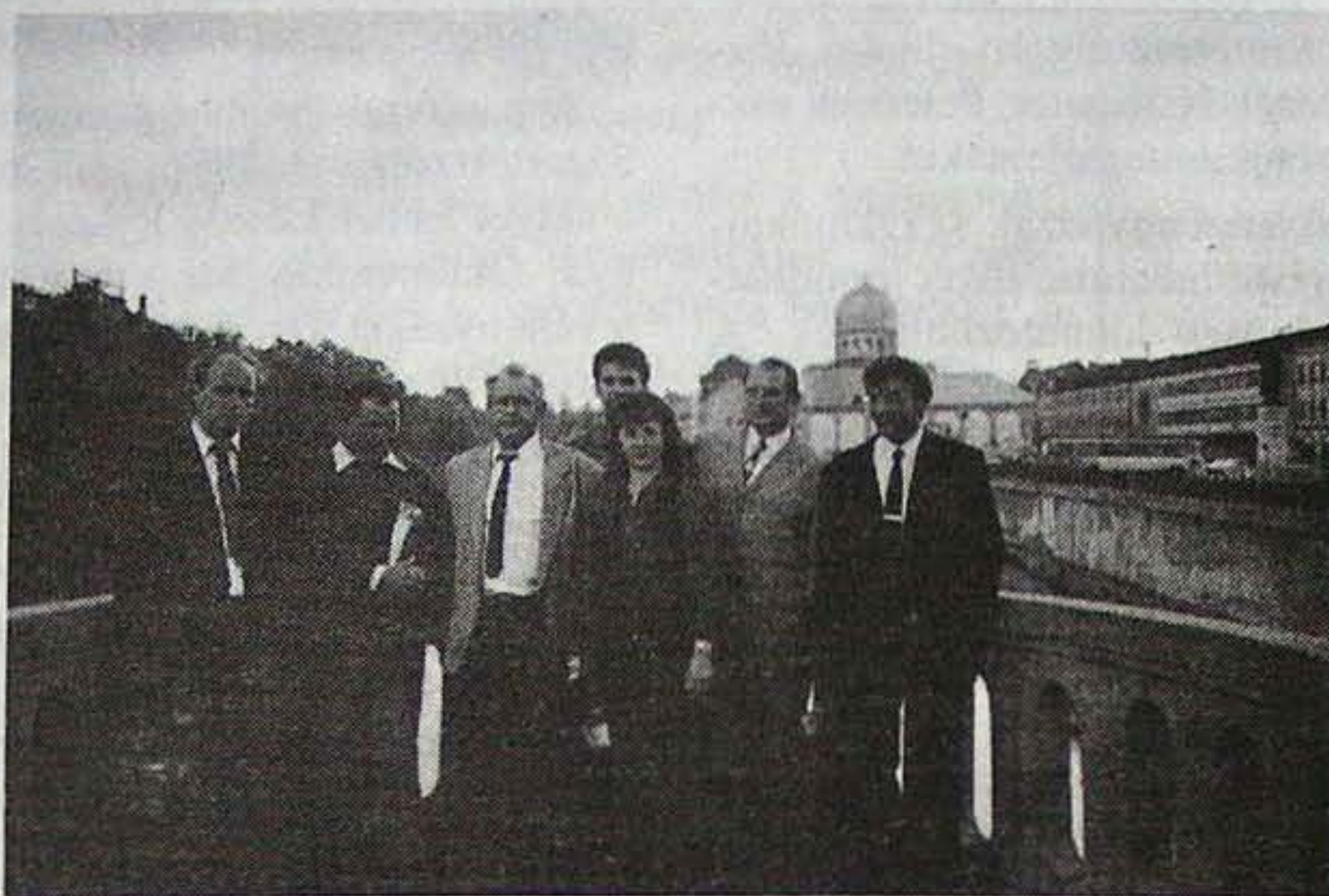
A Varadinum ünnepségsorozat rangos egyházi, művelődési események jegyében zajlik 1992 óta. Védnökei és szervező rendezői: a református és római katolikus egyház, a Nagyváradi Ady Társaság és az Erdélyi Kárpát Egyesület, de bekapcsolódik az ünnepségbe a két kisebb történelmi egyház, az evangélikus és az unitárius is.

Idén is a váradi történelem és művelődés fontos pillanataira és személyiségeire emlékezve bizonyították a történelmi egyházak, hogy csak a múlt elkötelezett ápolásával lehet a jelent cselekvően elfogadni és tudatosan építeni a jövőt.

A szabadelvű protestáns kör beregi delegációja a kettős kisebbségi létben élő unitárius testvérekkel együtt tapasztalta meg, hogy az élni akarás hite, s a hétköznapi hősiesége ad erőt a mában a továbbélésre.

A testvéregyházakkal összefogva a nagyváradi unitáriusok a lehetőségükhöz mérten szintén hozzájárultak a Varadinum ünnepségek színvonalához. Örömmel tapasztaltuk, hogy méltó megbecsülésnek örvend a váradi unitárius egyházközség. Az idei ünnepség sokrétű üzenetét János evangélista szavaival így foglalhatjuk össze: „Tarsd meg, ami nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat”. (Jel.3,11.)

Kifejezésre jutott, hogy meddő múltidézésre nincs szükségünk. A kereszténység és a magyarság szolgálata az ott élő népek békéjéért és együttéléséért szolgálja. Erről győződött meg a kolozsvári unitárius teológusok irodalmi műsora is. Az unitárius imaházban

A beregi delegáció Nagyváradon.

tartott ünnepségen bemutatkozott a Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör is. Mi mindenkiben szövetséget keresünk a szeretetet megszentelő közösségében. Bár minden közösség ebben a szellemben tevékenykedne! Felismerjük a váradiak, hogy a vész helyzetben a legfontosabb a hit és a szeretet jegyében történő testvéri összefogás. A rendezvénysorozat felragyogtatta számunkra a tordai vallásbéke igazi szellemét. Minket, unitáriusokat a tordai vallásbéke kötelez. Erősíteniünk kell a bizalmat a felekezetek és a nemzeti-

ségek között. Rá kell döbbernünk mindenkinek, hogy a hit nyelvén egymásra találhatunk és megépíthetjük azt a szellemi templomot, amelyben mindannyian otthonra találunk.

Még egy történelmi kötődésünk van Nagyváradhoz. A váradi végvár alapjait már János Zsigmond erdélyi fejedelem letette. Olasz mestereket hivatott és a kor legmodernebb várát igyekezett felépíteni. Báthory István király fejezte be az építkezést.

Az ünnepség szelleme erősített bennünket önazonosság-tudatunk megőrzésében és a jézusi szeretet gyakorlásában.

Boda József unitárius lelkésztestvérünk gondolatával zárom megemlékezésemet a példaadó rendezvénysorozatról:

„Vállaljunk sorsközösséget a fentről való segítség reményében. A lelkekben és tettekben, s az egymás iránt érzett szeretetben tovább él és munkál mindannyiunk javára ez az ünnep”.

Felhős Szabolcs

IX. Beregi ünnepi hét

1996. április 12–21.

A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör immáron harmadik alkalommal aktívan bekapcsolódott a Beregi Ünnepi Hét programjába. Nyitóestjén tagjai Vásárosnaményban – halálának évfordulója alkalmából – megkoszorúzták Orbán Balázs emlékoszlopát. **Simon Mihály** tiszadonyi fafaragó népművész (a kör aktív tagja) Tiszakerecsenyben kiállításon mutatkozott be. A Váci Mihály-szavalóversenyen Nagyvarsányban kiosztották a kör különdíját, a Balázs Ferenc-díjat. A költészet napja tiszteletére pedig az ünnepi hét keretében sikeresen mutatkozott be a kör költőcsoportja a gergelyugornyai művelődési központban.

Göncz Árpád köztársasági elnök emléksorokat ír a beregi szórvány emlékkönyvébe.

Öt év munkája mérlegen

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat közgyűlése

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat 1996. április 25-én tartotta meg az évi közgyűlését, amelyen az alapító- és pártoló tagok képviselői mellett idén is részt vettek a Szeretetszolgálat munkáját támogató Nemzetközi Védnökség vezetői.

A *Diakonisches Werk der Evangelischen Kirche in Deutschland*, német protestáns Szeretetszolgálat elnöke, **Jörgen Göhde** lelkész köszöntését Hanspeter Petersen osztályvezető adta át és köszöntötte a megjelenteket.

Kiemelte, hogy a magyarországi egyházak az Ökumenikus Szeretetszolgálat munkájával hatalmas tőkét mondhatnak magukénak, amelyet közösen kamatoztathatnak. A diakónia az élet megnyilvánulását jelenti, akkor életképes, ha az egyház talajából sarkad. Ezeket a gyökereket ápolni és nagyra növesztetni, ez az egyházak felelőssége. Petersen lelkész örömeinek adott hangot, hogy Magyarországon az egyházak ökumenikus alapon is végzik a diakóniát. Az alap megvan tehát, a következő lépés a konszolidálás szakasza. Megtiszteltetésnek érzi, hogy ebben a munkában szervezetük tanácsokkal segítheti a Szeretetszolgálatot, de a munka elvégzése a magyar szervezet feladata. A közgyűlés feladatát abban látja, hogy egymás kezét megfogva, szorosan együtt végezzük el a teendőket.

Jörgen Thomsen a *Danchurchaid* (dán egyházi segélyszervezet) program-koordinátora elmondotta, hogy meghívása és részvétele erre az alkalomra annál is inkább örömmel töltötte el, mert szervezetük is a napokban tartja az évi közgyűlését. Fontos és lelkesítő pillanatnak nevezve az összejövetelt, hangsúlyozta, hogy öt éves fölépítés szakasz

áll az Ökumenikus Szeretetszolgálat mögött. Megkönnyíti a két szervezet közötti együttműködést a magyar partner fiatal, energikus, nagyon emberi és humorral megáldott munkatársi közössége, amely vonásokat a dán szervezet külön is értékel. Hangsúlyozta, hogy elérkezett az idő a kapcsolatok hosszabb távú kialakítására, és az elmúlt napok megbeszélései megmutatták a lehetséges irányokat.

A napirend további pontjait – a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat 1995. évi munkájáról szóló jelentést, amelyet **Lehel László** lelkész-igazgató mutatott be, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat Alapítvány 1995. évi tevékenységét **Dr. Szentgyörgyvölgyi Péter** kuratóriumi elnök előterjesztésében, valamint **Szemerei Zoltán** Igazgató Tanács tag ismertetését a Szeretetszolgálat 1995. évi pénzügyi beszámolójáról és 1996. évi költségvetési tervéről – a közgyűlés tagjai egyhangúlag elfogadták.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat Alapítvány Kuratóriumának három éves mandátuma lejártával ismétlen újráválasztották a tagokat.

Csiszér Ferencet, a *Magyar Televízió Vallási Stúdiójának* vezetőjét új tagként egybehangzó szavazással vették fel a Kuratóriumba.

Dr. Trócsányi László, az Igazgató Tanács tagja terjesztette be a *Magyar Kékkereszt Egyesület* pártoló tagsági kérelmét. **Balog Zoltán** lelkész rövid beszédében bemutatta a vezetése alatt álló szervezet munkáját. A közgyűlés döntése értelmében a Magyar Kékkereszt Egyesület pártoló tagként nyert felvételt.

Az erdélyi magyar egyházakért

A *Henry Ford Természeti és Kulturális Örökségért* 1995–96-os díját az *Ars Longa Alapítvány* nyerte, erdélyi magyar egyházi épületek és egyéb tulajdonok adatainak összegyűjtéséért. Az 1984-ben alapított díj az Unesco Világörökségi Központtal és az ENSZ Környezetvédő Központjával közösen kívánja elősegíteni a kulturális és természeti értékek, az élet méltósága és minősége iránti elkötelezettség megszilárdítását. Magyarország százötven pályamunkával a második, az európai indulók között. A magyar győztes továbbjut az európai döntőbe, amelynek díjátadási ünnepsége Budapesten lesz júniusban, a Szépművészeti Múzeumban.

A magyar zsűri elnöke **Habsburg György**, tagjai **Gedai István** a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, és **Panu Vainamö**, a Ford Motor Company Kelet- és Közép-Európai igazgatója voltak. Az első díjjal jutalmazott pályamunka alkotói a magyar múlt értékeit igyekeznek menteni. Az *Ars Longa Alapítványt* egy magánszemély hozta létre 1992-ben a kultúra támogatásának céljával. Ezen belül az alapító célul tűzte ki a magyar nyelvű történelmi egyházak illetékessége alá tartozó kulturális örökség felmérését. A Ford 10 ezert dolláros díját az erdélyi magyar református, lutheránus, unitárius és római katolikus egy-

házak történelmi épületeinek és egyéb tulajdonainak összegyűjtésére irányuló munkával érdemelte ki. A tanulmány alapja egy harminckilenc kérdésből és további alkérdésekből álló kérdőív, amelyet **Benda Kálmán**, azóta elhunyt professzor útmutatásával állítottak össze. A kérdések vizsgálják egyebek között a templom, a torony, a harangláb adatait, kitérve az építés idejére és módjára, az építészeti stílusra és szerkezeti megoldásokra, számba veszik a templomi tárgyakat, díszítéseket, festményeket, bútorokat, a temetőt, az egyházközségi levéltár és anyakönyv jellemzőit. A munkát a kérdőív szerkesztőinek útmutatása alapján a helyi lelkipásztorok és segítők végzik el. Az eredmény nemcsak a pótolhatatlan értékeket és adatokat rögzítő adatbázis létrejötté, hanem az is, hogy a helyi emberek önismerete gyarapodik a kérdésekre válaszolva. Az adatbázist fényképgyűjtemény egészíti ki, melyet magyarországi munkatársak készítettek. Az eddig beérkezett ezerötven kérdésből az erdélyi magyar protestáns gyülekezetek adatait tartalmazza. A katolikus egyházközségekben – **Tempfli József** nagyváradi püspökkel egyeztetve – most kezdődik a munka, amelynek elvégzéséhez a legjobbkor jött segítség a Ford-díj.

(Reformátusok Lapja)

Egy könyv margójára

A rendszerváltozás óta sokkal objektívebb az unitárius hit és szellemiség megítélése hazánkban. Azonban nem szabad megállnunk félúton. A magyar művelődéstörténeti tanulmányokban, egyháztörténeti írásokban még mindig sok hiányosság, félreértés található. Sok esetben úgy tűnik, hogy nem tudnak a szerzők felül-emelkedni a felekezeti elfogultságukon, a beidegződéseken.

A Ráday Gyűjtemény tanulmányai sorozat 8. kiadványának (*Péter Katalin: Papok és nemesek*) több fejezetében például összemossa a szerző a protestáns közművelődés erdélyi és magyarországi vonulatát. Nem tud, vagy nem is akar tudomást venni az unitárius reformáció jellegzetes sajátosságairól, a könyvkiadásunk speciális helyzetéről, iskoláztatásunk egyedülállóságáról a 17–18. századi Erdélyben.

Dávid Ferenc egyházalapító püspökünket szellemi Odüsszeusznek és szombatosnak állítja be, holott a tudományos kutatás már rég tisztázta ezt a félreértést. Nem tud objektív képet felmutatni János Zsigmond erdélyi fejedelemről sem.

Éppen ezért hatalmas tudományos missziós munka vár az unitárius egyházra, jobban ki kell építenie a szellem műhelyét, tudományos ismeretterjesztő munkákat kell kiadnia. Jobban oda kell figyelni az olyan kezdeményezésekre, mint a szegedi JATE magyar tanszékének nyári egyház- és művelődéstörténeti kurzusai, ahol elsősorban az unitárius múlt feltárásával foglalkoznak, vagy mint a debreceni Református Teológia Doktorok Kollégiumának választási néprajzzal foglalkozó szekciója. Mindkét intézmény rendezvényein erdélyi és hazai unitárius kutatók kapcsolódtak be a műhelymunkálatokba, s ez már kiadványokban is megjelent. (Lásd. Választási néprajz tanulmánygyűjtemény 6. 7. kötete.)

De nem szabad megfeledkezni a Kelet-Magyarországi Szabad-

elvű Protestáns Kör és a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola kultúr-protestáns szellemi tevékenységéről sem, amely a keleti országrészen az unitárius hit megismertetéséért küzd.

(Szabadelvű füzetek, Kolozsvári passió, szabadelvű napok, Partium folyóirat, Új világlátás rovat az Unitárius Életben.)

Többet kell hallatni a szavunkat, meg kell ismertetni a közvéleményt a tudományos tényekkel, a tiszta, unitárius szellemiséggel.

Felhős Szabolcs

Az Evangélium Színház bemutatója Sík Sándor: István király

A Magyar Protestáns Közművelődési Egyesület és a Magyarok Világszövetsége védnökségével, *Udvaros Béla* rendezésében, a millicentenárium tiszteletére mutatta be a drámát a BM Duna Palotában az Evangélium Színház.

Sík Sándor, a szerző, piarista szerzetes, költő és egyetemi tanár volt. 1933-ban írta a darabot, melyet akkor bemutatott a Nemzeti Színház, de Budapesten most kerül csak újból színpadra.

A dráma István király kettős küzdelméről szól: az egyiket saját embeivel, a másikat harcát önmagával kell megvívnia élete sorscsapásai, és lelkiismerete – a sok kiontott vér, a magyarság egyesítése és fennmaradása – miatt. Tetteit soha nem önös érdek vezette, hanem a népéért, nemzetéért aggódó király felelősségteljes döntése.

Az Evangélium Színház bemutatója méltó megünneplése honfoglalásunk 1100. évfordulójának, és újabb bizonyítéka az anyagiakat sokszor nélkülöző színház és Udvaros Béla küzdelmének és sikerének, melyet a magyar kultúra felélesztése és megmentése érdekében tesznek.

A díszbemutatón egyházunk képviselőjében Bencze Márton püspök is részt vett.

Bencze Franciska

Számadás '96

címmel rendezte meg a Magyar Szellemi Védegylet áprilisban Bethlen Gáborról és Pázmány Péterről szóló konferenciáját a Ráday Kollégiumban. A rendezvény célja a két, hazájáért és a honi művelődésért élő és fáradozó magyar kiválóság gondolatainak, cselekedeteinek felidézése és a mával való összehasonlítása volt.

Hegedűs Lóránt református püspök méltatta Bethlen Gábor fejedelem életútját, kül- és belpolitikáját, jó diplomáciai érzékét. *Ladocsi Gáspár* katolikus püspök Pázmány Péter életútjáról és munkásságáról, *Bencze Márton* unitárius püspök a főiskolát alapító, magyar művelődést felvirágoztató Bethlenről tartott előadást. A konferencián felszólalt még *Márton János*, *Mácz István* író, *Kocsis István* és a határon túl élő magyarság nevében *Dávid Gyula*, *Siklósi János* (Erdély), és *Sári József* (Kárpátalja). Végezetül a konferencia zárónyilatkozatot adott ki.

Hangverseny a Nagy Ignác utcai templomban. A Parnassus Koncertrendező Iroda május 11-én jótékonyági hangversenyt rendezett a millicentenáriumi ünnepségek keretében templomunkban. Az egyházzenei hangversenyen közreműködtek: *Demján Kinga* és *Mag. Hannes Kawrza* a grazi Zeneakadémia növendéke és professzora, valamint *Eva Antesberger* a Bécsi Zeneakadémia növendéke. A bemutatott művek, és az előadók egyaránt nagy sikert arattak, olyanannyira, hogy a lelkes hallgatóság tapsát két ráadásszámmal köszönték meg.

Érdekességként említjük meg, hogy *Demján Kinga*, a grazi Zeneakadémia növendéke néhány évvel ezelőtt ebben a templomban konfirmált.

Emléknep egy író halálára

Páskándi Géza születésének 63-ik, halálának első évfordulójára május 19-én síremléket avattak a Farkasréti temetőben. A sírnál *Szakonyi Károly* méltatta az író pályafutását és életművét, majd *Pánczél Tivadar* református lelkész kért örök nyugalomra áldást.

Aznap este a Várszínház kiállítótermében, a Galériában emlékkiállítást rendeztek, melyet *Ablonczy László*, a Nemzeti Színház igazgatója nyitott meg. Az emléknepre megjelent posztumusz kiadásban „Begyűjtött vallomásaim” című kötet, melyet az író özvegye, *Páskándi Anikó* rendezett sajtó alá.

Könyvesboltunk ajánlatából

Halla D. Károly:

Hóban és homokon (versek)

Töredék hazácska (versek)

Mezsgyén állva (interjúk)

Bakó Elemér: *Nyugati szél* (versek)

Kovács Andor: *Homokpad*

Varadinum-émlékkönyv 1992

Martha Szépfalusi Wanner:

KAMPFE VON GESTERN

LEHREN FÜR HEUTE

* * *

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy június végén jelenik meg az Unitárius Élet millicentenáriumi különkiadása, Kiszely István: *A svájci „hun völgy”* című könyve. Kapható lesz a könyvesboltunkban.

Tanévzáró istentisztelet és családi nap

Szeretettel hívjuk és várjuk a családokat: szülőket, nagyszülőket, gyermekeket az 1996. június 16-ai istentisztelet keretében megrendezendő családi vasárnapra, mely egyúttal a hitoktatási év ünnepélyes zárása is lesz a Nagy Ignác utcai templomunkban.

Ez alkalomra a hitoktatásra járó gyermekek és az Unitárius Ifjúsági Kör (UNIK) tagjai műsorral készülnek.

Millicentenáriumi rendezvények kiállítások

1. *A Nagybányai iskola centenáriuma.* Budapest, Magyar Nemzeti Galéria március 14–szeptember 30.

2. *Bencések és más szerzetesek.* A keleti és nyugati szerzeteskultúra találkozója. Pannonthalma március 22–október 1.

3. *Honfoglalók Békés megye földjén.* Békéscsaba április 5–szeptember 15.

4. *Magyar Építészek az 1896-os milleniumi kiállításon.* Budapest, Országos Műemlékvédelmi Hivatal április 16–július 20.

5. *Magyar Műemlékvédelem nagy alakjai 1849–1949.* Budapest, Országos Műemlékvédelmi Hivatal április 19–július 21.

6. *Promenád 1896 c. viselettörténeti kiállítás.* Ópusztaszer, április 24–december 31.

7. *Szent György naptól Szent Vendelig.* Nemzetközi pásztorfolklór kiállítás. Jákotpuszta, április 24–október 20.

8. *Százéves a néprajzi falu.* Szentendre, Szabadtéri Néprajzi Múzeum május 2–november 2.

9. *Művészeti kéziratok, ősnymtatványok.* Budapest, Országos Széchényi Könyvtár május 9–október 26.

10. *Ezeréves a veszprémi püspökség.* Veszprém, Veszprémi Érsekség május 11–szeptember 4.

11. *Királyi relikviák.* Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum május 16–augusztus 5.

12. *Az európai irodalom közvetítői.* Orosháza, Szántó Kovács János Múzeum május 18–szeptember 30.

A Magyarok IV. Világkongresszusa és Tudóstalálkozója

Június 13–18. között Ópusztaszeren és Budapesten tartják a Magyarok IV. világtalálkozóját, amelyet a szervezők a magyarságtudat és nemzeti stratégia címen hirdetett meg. Vendégek érkeznek Amerikából, Nyugat-Európából, Ausztráliából és a Kárpát-medence magyarsága is képviselteti magát. A változatos programok június 13-án kezdődnek a Magyar Tudósmúzeum megnyitásával, június 14-én Ópusztaszeren ökumenikus ima után megnyitják a világ magyarságát reprezentáló pavilont, 15-én a Budapesti Kongresszusi Központban kezdődik a Magyarságtudat és nemzeti stratégia címmel az előadássorozat, amely több napig tart.

A Világkongresszus fővédnökei a magyar kultúra, tudomány és politikai nemzetközi hírű képviselői, valamint a történelmi egyházak hazai és erdélyi vezetői.

Unitárius műsorok

„Egy az Isten”

unitárius félóra,

Kossuth rádió

június 28. péntek 14.30

Halottaink

Dr. haralyi Fejér Domokos
80 éves

Kiss Erzsébet 75 éves

ifj. Vincze Ferencz 47 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek az anyaföld ölén, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Fülep Júlis atyánkfia a könyvzárnak adományozta *Ravasz László: Alfa és Omega* című kétkötetes prédikációk és cikkek gyűjteményét, melyet a Franklin-társulat jelentetett meg 1932-ben. Egyházunk nevében fogadja köszönetünket érte.

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy július-augusztusi számunk összevontan, egyszerre jelenik meg.

Nyugdíjasháznak vagy panzióknak való ház eladó, Szentendre központjában, a Bükkös patak közelében. Érdeklődni lehet este 6 után a 06-26-315-407-es telefonszámon.

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:
Kászoni József,
Muszka Ibolya, Nyitrai Levente

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkesi irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.
Évi előfizetési díj: 600,- Ft.

Egyes szám ára 50,- Ft.
Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 132-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272